

1841-ci ildə ABŞ məhkəmə tarixinə düşən "Amistat" hadisəsi kəlləliyi qarşı mücahidə prosesində mühüm rol oynamışdır. 1795-ci il İspaniya kəlləlik qanuna əsasən ABŞ qazılarında əsir düşən zəncilərin oraya qaytarılması tələb olunmuşdur. O zaman ki İspaniya kraliçası ikinci İzabella kəlləlik tərəfdarı olmuşdur. İspaniyanın o zamankı dövlət katibi Forsit kəllələr barədə yalnız ispan məhkəməsinin qərar verməli olduğunu iddia etmişdir. Lakin ABŞ dövlət xadimi olmuş Elvis Lappanın mübarizəsi sayəsində kəllələr azad olunmuşdur.

Yeni tarix dövrünə qədər qoyulanda zəncilərin azadlığı problemi qəbarmışdır. Onların həyat hekayəsi sənət və ədəbiyyatın diqqətini çəkməmişdir. 1997-ci ildə ABŞ rejissor Stiven Spilberqin ekranlaşdırdığı "Amistat" filmi bu tarixi mövzuya həsr olunmuşdur. Zəncilər Amistat gəmisində üsyan qaldırırlar. S.Spilberq film rejissor kimi filmin əvvəlindən tamaşaçıları ekran əsirinə cəlb edə bilir. Zəncilərin azadlıq hekayəti başlanğıcından kino dilinə lazımcına təqdim oluna bilər. Uzun illər öncə baş verən bu olayların dramatik cəlbədiçiliyi təqdim insanları bir daha kəlləlik probleminin tarixi maraqlanmasına səbəb olur. Yağışlı, tufanlı havada Şenge Pi (Dicmon Hansu) gəmi kapitani qətlə yetirir. Bu səhnədə qətlin sulardan yerdən qalxması fonunda oksi üsyan edən zəncilərin qəzəbini nümayiş etdirir. Qanlı yağış suyunun qarışması təbiət və cəmiyyətin qanunlarının ədalətliyi qarşı olduğunu əks etdirir. Donuzlu böğulmədən xilas olan Şenge Pi məhəbbət zülmünü yaşamaq istəyir. Şenge Pi həbsxanaya salınarkən onun göz yaşları fonunda İspaniya kraliçası II İzabella (Anna Pəgin) kuklasının əksinin paralel göstərilməsi insanlar üzərində quruluşu oyununu göstərir. Quldarlığı məqbul görünüşünə, əslində, yetkin yox, uşağ düşüncəsi olmasa fikri tamaşaçılara bu vasitə ilə təqdim edilir. On üç yaşlı kraliça dövləti və insanları özünün oynaçağı kimi görür. Lakin dünyada gedən dəyişikliklər belə yanaşmanı artıq aradan qaldırmağa başlayır.

Həyatını kəlləliyin loğvi üçün mübarizəyə həsr edən, şəxsi həyatında uğur qazanmayan Teodor Conson (Morqan Friman) zəncilərin həyatını xilas etmək üçün ABŞ-in sonuncu qurucu babası hesab olunan altıncı prezident Con Quin Adamsdan (Antoni Hopkins) kömək istəyir. 1830-cu illərdə kəlləlik məsələsi ABŞ-da qütbləşməyə başlayanda Con Adams Konqresdəki yeni rəhbərlikdə istifadə edərək ona qarşı mübarizə aparır. Bunun nəticəsində o bu problemlərin həlli istiqamətində atdığı addımlara görə milli lider hesab olunmuşdur. Konqresdə yuxuya getmiş vəziyyətdə olmasa baxmayaraq Con Adams hazırcavablığı ilə seçilir. Bədii filmə onun sadə bir insan kimi obrazı yərdədir. Con Adams məhkəmədə iştirak edəcək tərəflərə uduzacaqları barədə cavab versə də, yerdən gül dərək ümid dolu bir mesaj verir. Gül bir xilas elementi kimi filmin sonluğunda öz rolunu oynayır. Burada insanlara olan sevginin problemləri həll edilməsində rol oynaması əks olunur. Levis Tappan (Stellan Skarsqard) və Teodor Conson Rocer Baldvin (Matvey Mc Conqersley) zənci kəllələrinin məhkəməsinə vəkil kimi iştirak etmək istəyirlər. Tarixdə Konqres üzvi olmaqla yanaşı, hər gün "Amistat" dövrünə bir xristian kimi xarakterizə olunan Baldvino onlar zəncilərə kömək etməyi yaxşı dindar bərcü olduğunu xatırladırlar.

Məhkəməyə gətirilərkən Şenge Pi rəhbərlikdə "İncil" alaraq onu götürür. Bu məqam afrikalıların özən, istismar edən missiонер anlayışına etiraz kimi görünür. Sonradan "İncil" azadlıq mübarizəsindəki prosesdə onlara kömək edir. Baldvin Şenge Pi ilə qarşılaşan zaman onun üzündəki qəzəbi görə də o ondan qorxmır ona kömək edəceyini vəd edir.

Con Quins Adams növbəti dəfə Teodor Consonla görüşən zaman kəllələrin həyat hekayəsini öyrənməyə çalışır. Cavabında "Qərbi Afrikadandır" deyilsə də, o bu fikrə razılaşmır, kəlləliyin insanlara necə də

şəxsiyyət olaraq möhv etdiyini qeyd edir. Con Adamsın kəlləliyi qarşı mübarizəsindəki bir element də göz önünə gəlməmişdir. Bu epizodda şəxsiyyətin ortada olması fikri ortaya qoyulur.

Rocer Baldvin kəllələrə yardım etmək üçün onların dilini öyrənir. O, Şenge Pidin məhkəmədə danışmasını xahiş edir. Şenge Pi isə başına gələnləri nəql edir. Məhz bundan sonra kəllələrin nə üçün üsyan qaldırdığı, gəmi heyətini öldürdükəllərinin səbəbi açıqlanır. Onların qeyri-insani davranış zənciləri bunu etməyə vadar etmişdir. Baldvin isə məhkəmədə kəllələrin müdafiə etmək üçün bu arqumentlərdən istifadə edir. Kəllə təacirləri bu ticarətdən daha çox pul qazanmaq üçün əlli nəfəri donuzlu atmışdır. Məhkəmə gedişində Şenge Pinin kəllə məhəbbət arasındakı üsyan edərək "bizə azadlığımızı verin" deməsi onun tarixi şəxsiyyət kimi obrazını ortaya qoyur.

Ceyhun MİRZƏLİ

Yazıb-oxumaq bilməyən kəllələr şəkillər sayəsində "İncil"dən İsa peyğəmbərinin hekayəsini öyrənirlər. İsa peyğəmbərinin həyat hekayəsində də zülmə qarşı mübarizənin elementlərini görə Şenge Pi də xristianlığın bu cəhətini qavraya bilər, onda bu dinin tarixində rəğbət yaranmış olur. Baş verənləri əvvəlcə sadəcə bir hekayə kimi anlayın Şenge Pi İspaniya donuz üzərində gəzmə müjəzəsini görəndə bu məqamı öz həyatı ilə də tutuşdurur. Baldvinin öncüllüyü ilə gedən mübarizə qələbə ilə yekunlaşır.

ABŞ siyasi dairələrində konqresdə yuxulayan şəxs kimi xarakterizə olunan Con Adams məhkəmə prosesinə qoşulur. Müxtəlif konqresmenlər onun artıq qəzəblənmiş, işə yaramadığını düşünsə də, onun potensialından xəbərsiz olurlar. On beş il məhkəmə işlərində uzaq dənizlərdə özünün keçmiş təcrübəsi onun köməyinə gəlir. Baldvino təhdid məktubları gəldiyindən o, Con Adamsın avtoritetinə güvənərək ona məhkəmə işinə qoşulmasını xahiş edən məktub yazır. Con Adamsın prosesə qoşulması zəncilərin azadlığı üçün mühüm rol oynayır.

Filmin sonunda kəlləlik qəllələrinin möhv edilməsinə, II İzabella isə oynaçağıyla oynamaşının paralel formada göstərilməsi insan azadlığı ideyasının qalibiyyəti kimi görünür. Epiloq kimi votonda mübarizə gətiriyi məlumatı çatdırılır. Bütün bunların fonunda Şenge Pinin ailə faciəsi nəql olunur. Onun yarımdən icində öz vətəninə - Syerra-Leoneyə geri qayıtması məlumatı verilir.

Film ekranı çıxdıqdan sonra tonqid də olunmuşdur. Kolumbiya Universitetinin professorları filmin qeyri-dəqiq olmasını qeyd etmişdirlər. Amistat prosesində 1840-cı ildə yerli qanunların kəlləliyi dəstək vermədiyi açıqlandı. Bununla yanaşı, film bir neçə mükafat da qazanmışdır. Con Adams obrazına görə Antoni Hopkins "Tonqidçilərin seçimi" film mükafatının ən yaxşı köməkçi aktyor mükafatını almışdır.

AMISTAT